

ТЕОРІЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДИНАМІКИ П. СОРОКІНА

Пузієв О.В. - здобувач вищої освіти факультету менеджменту

Миколаївського національного аграрного університету

Науковий керівник – Мельник І.О., канд. екон. наук, доцент

Соціокультурна динаміка — процес циклічної зміни і розвитку соціальних і культурних систем, перехід з одного стану в інший під впливом зміни панівної системи цінностей. Концепція соціокультурної динаміки була введена в науковий обіг російсько-американським соціологом Пितиримом Сорокіним.

В концепції Питирима Олександровича Сорокіна соціокультурна динаміка розглядається як зміна типів культур, фаз життя великих культурних систем. Кожен тип культури виокремлюється на підставі

виявлення характерних уявлень про природу реальності та методу її пізнання [1].

Російсько-американський соціолог Питирим Олександрович Сорокін запропонував теорію хвилеподібної соціокультурної динаміки, згідно з якою відбувається послідовна зміна певних типів культур, виділених на основі провідних уявлень людей про світ і методи його опису. У культурі відбувається чергування основних типів, орієнтованих на світовідчуття людини: ідеаціонального (уявного), чуттєвого і ідеалістичного. Але будь-яка типологія умовна. У чистому вигляді ні ідеаціональний, ні чуттєвий тип культури ніколи не існували: в деяких культурах переважав перший тип, в інших – другий; в деяких – вони обидва були змішані (ідеалістичний тип) [2].

У ідеаціональній (світоглядній) культурі світовідчуття направлено на надчуттєве і надрозумне осягнення Абсолюту, Бога, на розвиток духовних потреб і якостей людини, моральне самовдосконалення, "очищення душі" перед Богом. Така культура по своїй суті релігійна, віра в Бога вважається більш надійним джерелом знань ніж розум чи логіка. В чуттєвому типі культурі домінує чуттєва система істин, яка ґрунтується на свідченнях органів чуття та дозволяє чітко визначити, що є істина, а що є хиба. Важливою особливістю релігійних культур подібного роду є нехтування «земними цінностями». Побутовий комфорт не має значення, зате в пріоритеті аскеза, як виконання боргу перед Богом. Мистецтво ідеаціонального суспільства повністю релігійне. Його теми — це Бог і надприродне буття, спокутування гріхів і спасіння душі. Згодом релігійна система цінностей починає занепадати і відбувається перехід до ідеалістичної надсистеми.

Для чуттєвого типу культури характерний перенесення уваги на чуттєво відчутні предмети, емпіричний досвід і відповідність земному світу, на задоволення насамперед тілесних потреб: їжа, комфорт, секс. Чуттєва надсистема базується на сприйнятті реальності за допомогою почуттів і відчуттів. Релігія на цій фазі втрачає своє колишнє значення. Пізнання світу відбувається за допомогою інтелекту і раціональності. Основною цінністю

стає людина. Велике значення в рамках чуттєвої надсистеми набуває побутовий комфорт. Правові та етичні норми суспільства на чуттєвій фазі розвитку, на відміну від ідеаціональних мають суто світський характер. Вони створені людьми, тому можуть переглядатися і змінюватися, виходячи з потреб суспільства [2].

Ідеалістичний тип культури характеризується тим, що значення ідей і чуттєво відчутних предметів стає рівноправним, відбувається як би гармонійне злиття двох типів світогляду в єдине ціле, єдність духовних і тілесних потреб людей, гармонійне поєднання прагнення до морального самовдосконалення людини і реального перетворення, поліпшення соціального світу. Її основне правило таке: реальна дійсність занадто складна, в ній є чуттєві і надчуттєві сторони, наукові і релігійні цінності, віра і розум доповнюють один одного. Ідеалістична система культури, за Сорокіним, є своєрідним синтезом ідеаціональної і чуттєвої надсистеми. Основна цінність ідеалістичної культури — істина. Пошук істини здійснюється шляхом поєднання надчуттєвого і чуттєвого способів пізнання. Релігійні по суті свої цінності втілюються через раціональне знання. Пристрій ідеального суспільства на основі ідеалістичної культури описується в філософських концепціях. До таких Сорокін відносить твори Платона, Аристотеля, Фоми Аквінського.

П. А. Сорокін оптимістично характеризує історичний процес: якщо культура перебуває в кризі це означає, що ця світоглядна суперсистема вичерпала себе і зароджуються нові підстави для формування іншого культурного типу. Характерно, що кожній стадії відповідає свій тип особистості. Коли певний тип культури стає панівним в одній із зазначених сфер (підсистем), характерні для цього типу настанови (орієнтири) починають проникати в інші сфери. Відбуваються певні зсуви у всій суперсистемі, хоча темпи і цих змін в різних сферах культури можуть бути неоднакові. Таким чином, в історії спостерігається хвильова модель зміни домінуючих культурних суперсистем.

В концепції П. Сорокіна суспільство і культура розглядаються як один феномен, через призму якого досліджуються всі форми життєдіяльності людей.

П. Сорокін гостро критикував думку, згідно з якою соціологія цікавиться лише «соціальним як таким», вважаючи таку позицію «абсолютно неприйнятною». Вивчення культури та особистості виступає у його розумінні невід'ємним складником предмета соціології.

Отже до сьогодні найочевиднішою і прийнятнішою для сучасного світу є концепція циклічного розвитку культури, яка представляє культурну картину світу, де особливе значення надається кризисним переходам при збереженні цілісності. Тут культура розглядається як замкнута, самодостатня система. Криза є фазою в циклічному процесі, яка, радикальноруйнуючи капітальні цінності, знов створює умови для переходу системи на вищий рівень розвитку. Циклічна модель культури порівнює себе з минулим, використовуючи категорію часу як кваліфікаційну характеристику, що охоплює всі параметри буття культури. Майбутнє в такій моделі справді не має значення. Адже рух по циклу завжди пов'язаний з певним регресом, втратою, а майбутнє тут – завжди катастрофа, без якої неможливо «повернутися» в золоте століття.

Список використаних джерел

1. Філософські погляди Пилипира Сорокіна крізь призму історіографії / Н. І. Кучина // Актуальні питання культурології. - 2012. - Вип. 12. - С. 41-46.
2. Особливості циклічної моделі соціокультурної динаміки / Г. Герасимович // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Сер.: Філософія. - 2010. - Вип. 7. - С. 106-115.